

Grzegorz Pietrek

Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku
ORCID: 0000-0003-2660-8025
e-mail: gpietrek@wsb.gda.pl

ZAGROŻENIA ZWIĄZANE Z MIGRACJĄ – PUNKT WIDZENIA POLSKI I UNII EUROPEJSKIEJ

THREATS RELATED TO MIGRATION – POINT OF VIEW POLAND AND THE EUROPEAN UNION

Zarys treści: Migranci w większości przypadków nie są witani z otwartymi ramionami przez mieszkańców państw, do których przybywają. O ile prawie każde państwo bardzo chętnie przyjmie do siebie migranta posiadającego wysokie kwalifikacje, o tyle już migranci będący pracownikami zaliczanymi do niskokwalifikowanych postrzegani są zazwyczaj przez pryzmat problemów. Ten biedny migrant pochodzący „z globalnego Południa” postrzegany jest w kategorii zagrożeń dla prosperity i publicznego porządku. Populistyczne ugrupowania funkcjonujące w Europie rosną obecnie w siłę dzięki antyemigracyjnym hasłom i programowi powstrzymania „szkodliwej migracji”. Polityka imigracyjna i integracyjna zostały podporządkowane polityce bezpieczeństwa, a postawy wobec migrantów zdominowały strach i wrogość. Polska jako kraj należący do Unii Europejskiej, który jest jednocześnie odpowiedzialnym za zewnętrzny odcinek granicy UE, odgrywa również istotną rolę w tym całym procesie związanym z migracją poprzez przyjmowanie na swoim terytorium imigrantów pochodzących z Afryki czy Bliskiego Wschodu. Jako kraj sąsiadujący z państwami rosyjskojęzycznymi, jest „narażony” również na napływ imigrantów ze strony wschodniej, chociażby z Ukrainy czy Białorusi. Tekst niniejszy ma na celu określenie potencjalnych zagrożeń związanych z napływem osób innej narodowości, zarówno na terytorium Polski, jak też innych państw europejskich. Jako problem badawczy do rozwiązania w niniejszym tekście autor przyjął pytanie: Jaki jest faktyczny stopień zagrożenia migracją oraz czy zauważalne są różnice w postrzeganiu zjawiska przez Polskę i Unię Europejską (jeśli tak, to jakie)? Aby rozwiązać postawiony problem, autor posłużył się między innymi metodami takimi, jak: krytyczna analiza literatury przedmiotu, analiza danych statystycznych, porównanie, synteza, abstrahowanie, indukcja, dedukcja oraz wnioskowanie.

Słowa kluczowe: migracja, zagrożenia, bezpieczeństwo

Key words: migration, threats, safety

Migracja – wybrane zagadnienia teoretyczne

Do najważniejszych typów ruchów migracyjnych zaliczane są: migracje międzynarodowe, transgraniczne, wiejsko-miejskie, miejsko-wiejskie, wewnątrzmiejskie, a także mniej trwałe ruchy cyrkulacyjne¹.

Organizacja Narodów Zjednoczonych zagadnienie dotyczące migracji ujmuje jako „przemieszczanie się z określonego rejonu do innego lub też przemieszczanie się o ściśle określoną odległość, które odbyło się w danym interwale, skutkiem którego była zmiana zamieszkania”². W nieco inny sposób kwestię tę przedstawia Parlament Europejski i Rada Europy, w ocenie której z migracją będziemy mieli do czynienia wówczas, gdy „osoba ustanawia swoje miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego na okres, który wynosi, co najmniej 12 miesięcy lub co do którego przewiduje się, że będzie on tyle wynosić, będąc uprzednio rezydentem innego państwa członkowskiego lub państwa trzeciego”³.

Pośród licznych definicji i ujęć w literaturze obcojęzycznej zagadnienia dotyczącego migracji znaleźć można również definicję nazywaną *push – pull – theory*. Powstała ona w latach 60. XX wieku, wskazując na wyselekcjonowanie czynników odpowiedzialnych za podjęcie działania dotyczącego migracji przez pojedyncze osoby. W skład czynników, o których mowa powyżej, wchodzi:

- czynniki wypychające (*push factors*) – czyli związane z miejscem dotychczasowego pobytu;
- czynniki przyciągające (*pull factors*) – dotyczące miejsca przeznaczenia;
- przeszkody pośrednie (*intervening obstacles*) – związane z przeszkodami natury administracyjnej, ekonomicznej itd., a także związane z procesem planowanej migracji;
- czynniki osobiste – subiektywna ocena migranta na temat podjętej decyzji o podjęciu migracji⁴.

Minione lata wskazują, że możliwe jest wyodrębnienie następujących trendów związanych z migracją ludności do państw europejskich:

- napływ ludności do Europy Zachodniej i Południowej z Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej, z Afryki Subsaharyjskiej oraz z Azji Wschodniej i Pacyfiku;

¹ *The dictionary of human geography*, D. Gregory (red.), Wiley–Blackwell, 2012, s. 504.

² J. Cabańska, *Uwarunkowania migracji ludności na jednolitym rynku europejskim na przykładzie nowych państw członkowskich Unii Europejskiej*, rozprawa doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2015, s. 21–22.

³ Art. 3 Rozporządzenia (WE) nr 862/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. w sprawie statystyk Wspólnoty z zakresu migracji i ochrony międzynarodowej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 311/76 w sprawie zestawienia statystyk dotyczących pracowników cudzoziemców.

⁴ A. Górny, P. Kaczmarczyk, *Uwarunkowania i mechanizmy migracji zarobkowych w świetle wybranych koncepcji teoretycznych*, Instytut Studiów Społecznych, Uniwersytet Warszawski, „Studia Migracyjne”, nr 49, Warszawa 2003, s. 6.

- napływ ludności do Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej z Europy Wschodniej i Azji Centralnej oraz Azji Wschodniej i Pacyfiku.

Jak można dostrzec powyżej, istnieje dość wyraźny przepływ ludności z państw Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej w kierunku państw Europy Zachodniej. Zauważalny jest również trend migracji z Afryki Wschodniej do takich państw, jak Wielka Brytania, Francja czy Hiszpania. Z danych opublikowanych przez Eurostat wynika, że najczęstszymi migrantami do państw Europy Zachodniej są osoby pochodzenia nigeryjskiego i ukraińskiego⁵.

W odniesieniu do Azji Wschodniej oraz Pacyfiku uwidacznia się migracja wewnątrzregionalna, przy czym dość wyraźnie akcenty wywierają dwa nowe trendy, tj. migracja do innych regionów świata oraz drugi, który wskazuje, że oba regiony – Azja Wschodnia i Pacyfik – stały się miejscem docelowym handlu ludźmi, niezależnie od odległości, jaką przymusowo podejmują migranci⁶.

Możliwe jest również wyodrębnienie następujących szlaków komunikacyjnych wykorzystywanych przez migrantów z Afryki i Azji, aby przedostać się na teren Europy:

- 1) Trasy Europy Centralnej (wykorzystywane przez migrantów z dawnych Republiki Radzieckich oraz z Azji – Afganistan, Chiny, Indie, Wietnam):
  - Rosja, Ukraina, Węgry, Słowacja, Czechy, Niemcy/Austria;
  - Rosja, Białoruś, Polska, Czechy, Niemcy/Austria.
- 2) Trasy bałkańskie (wykorzystywane głównie przez: Afgańczyków, Afrykańczyków, Albańczyków, Chińczyków, Hindusów, Irakijczyków, Irańczyków, Mołdawian i Turków):
  - Turcja, Bułgaria, Rumunia, Węgry, Słowacja, Czechy, Austria/Niemcy;
  - Albania, Bośnia i Hercegowina/Chorwacja/Słowenia, Włochy/Niemcy/Austria.
- 3) Trasy śródziemnomorskie (wykorzystywane przez: Afgańczyków, Kurdów, Pakistańczyków i Turków) – trasy te rozpoczynają się w krajach leżących nad Morzem Śródziemnym: Liban/Syria/Turcja – Grecja/Włochy/Francja.
- 4) Trasy północnoafrykańskie (wykorzystywane przez mieszkańców Afryki Północnej i Środkowej) – rozpoczynają się w Maroku i wiodą do Włoch/Hiszpanii⁷.

Zdecydowanie największa część związana z nielegalnym przemieszczaniem się osób (a wskazać należy, że migranci bardzo często właśnie poprzez nielegalne przekroczenie granicy usiłują dostać się do innych państw) na terytorium europejskie

⁵ Eurostat *Statistical Working Papers Trafficking in Human Beings, 2015 Edition*, Luxembourg – European Union 2015, s. 63.

⁶ *Global Report on Trafficking in Persons 2016*, UNODC – United Nations, New York 2016, s. 100–101.

⁷ W.J. Janik, *Wpływ procesów migracyjnych na zagrożenie terroryzmem islamskim w Europie w drugiej dekadzie XXI wieku*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe wczoraj, dziś i jutro*, W. Kustra (red.), Warszawa 2016, s. 172–173.

stanowi wjazd wbrew obowiązującym przepisom prawa, czyli inaczej rzecz ujmując, przekroczenie granicy bez wymaganych dokumentów. Przedmiotowy czyn zazwyczaj popełniany jest w dwóch formach. Pierwsza forma polega na posłużeniu się w czasie kontroli granicznej podrobionym, przerobionym lub należącym do innej osoby dokumentem upoważniającym do przekroczenia granicy państwa. Natomiast druga forma polega na przekraczaniu granicy państwowej w miejscu do tego nieprzeznaczonym, czyli przez tzw. zieloną granicę⁸.

Zagrożenia migracyjne – stanowisko Polski

Pośród państw europejskich dość istotną rolę w przebiegu procesów migracyjnych zajmuje Polska. Mają na to wpływ czynniki, takie jak:

- sąsiedztwo Niemiec i bliskość krajów skandynawskich, a jednocześnie długi odcinek granicy państwowej z państwami byłego Związku Radzieckiego;
- zaostrenie polityki azylowej w państwach Europy Zachodniej;
- powstawanie skupisk ludności pochodzenia azjatyckiego w krajach byłego ZSRR, dla której Polska staje się krajem atrakcyjnym i wolnym od takich zagrożeń, jak wojna czy głód;
- zamykanie się krajów europejskich przed migracją zarobkową;
- obowiązki w zakresie readmisji osób, które z terytorium Polski przedostały się nielegalnie na obszar określonych państw, zgodnie z zawartymi umowami i porozumieniami o charakterze międzynarodowym⁹.

Mając na względzie wydarzenia rozgrywające się aktualnie, jak i te, które jeszcze do niedawna były aktualnymi, bez wątpienia można wskazać, że państwa europejskie są najbardziej pożądanymi kierunkami migracji. Ma na to wpływ postrzeganie ich jako państwa zamożne, co sprawia, że mieszkańcy biednego Południa upatrują tutaj lepszego życia.

Kryzys migracyjny potęgowany jest również brakiem stosownych działań ze strony Unii Europejskiej, których celem byłoby uelastycznienie i dostosowanie systemu wizowego i azylowego do zmieniających się realiów migracyjnych. Ważnym elementem jest także brak spójności w zakresie wizji pozwalającej na rozwiązanie powyższego problemu. Intensyfikacja działań związanych z migracją spowodowała pęknięcie w i tak niestabilnej solidarności pomiędzy państwami członkowskimi, jak również bierność Unii, w efekcie czego grupy przestępcze trudniące się przemytem ludzi odczytały to jako zachętę do działań przestępczych i przemytu ludzi na teren Europy. Istotnym czynnikiem odpowiedzialnym za napływ migrantów do państw europejskich jest również perspektywa wysokiego standardu stopy życiowej i przysługujących świadczeń socjalnych. Informacje na ten temat w dobie dzisiejszych rozwiązań technologicznych (np. portale społecznościowe) są przekazywane niemalże w czasie

⁸ *Ibidem*, s. 171.

⁹ *Ibidem*, s. 171–172.

rzeczywistym, wyzwalając w umysłach osób oddalonych o setki kilometrów od Europy chęć przyjazdu i osiedlenia się, chociażby tylko na jakiś czas. Owo osiedlanie się występuje najczęściej w takich państwach, jak Włochy, Szwecja, Niemcy.

Dynamiczne zmiany związane ze strukturami przepływów migracyjnych, jak też i wykorzystywane szlaki wskazują na to, że przestępcy trudniący się przemytem ludzi dostosowali się do nowych okoliczności, nie zważając przy tym na wysoki odsetek ofiar wśród migrantów podejmujących za wszelką cenę próbę dostania się do Europy. Jak wynika z danych statystycznych UNHCR, liczba ofiar w 2018 r. wyniosła 2 275 osób, co daje średnio sześć ofiar dziennie. Rok wcześniej łączna liczba ofiar wyniosła aż 3 139 osób¹⁰.

Wzrost liczby nielegalnych migrantów na terenie UE ma bezpośredni związek z pogorszeniem w krajach, z których wywodzą się migranci, warunków o charakterze socjalno-ekonomicznym, politycznym, konfliktów interesów niektórych państw, wojny, a także wewnętrznych nieporozumień krajów Bliskiego Wschodu.

Inicjatywy Unii Europejskiej

Unia Europejska, koncentrując się na działaniach ukierunkowanych na tymczasowe osłabienie kryzysu związanego z napływem migrantów, nie była i w dalszym ciągu nie jest w stanie zneutralizować źródeł i przyczyn przepływów migracyjnych. Działania, o których mowa, polegały między innymi na próbie uszczelnienia granic zewnętrznych, co w pewien sposób przyczyniło się do spadku ofiar na morzu, lecz nie odniosło skutku w postaci zmniejszenia przepuszczalności granic. Funkcjonujący w UE system związany z przyjmowaniem uchodźców nie sprostał stojącym przed nim zadaniom przez wzgląd na nieproporcjonalne obciążenie „wąskich gardeł” wiodących do Europy, tj. Grecji i Włoch. Wysuwane liczne apele i wnioski przez administrację obu tych krajów do państw europejskich sprawiły, że Unia udzieliła co prawda pomocy finansowej, jednakże jej zakres okazał się być niewystarczający.

W konsekwencji doprowadziło to do rozluźnienia kontroli związanej z rejestracją i przyjmowaniem cudzoziemców docierających do państw europejskich, a tzw. system dubliński, oparty na rozporządzeniach określających państwo rozpatrujące wnioski o ochronę, przestał w praktyce obowiązywać¹¹. Konsekwencją takiego stanu rzeczy stało się powstanie nowego szlaku migracyjnego prowadzącego z Włoch do Europy Północnej, a także z Bliskiego Wschodu przez Bałkany i Węgry dalej w kierunku kolejnych państw.

Państwa Unii Europejskiej przyjęły na siebie moralny i prawny obowiązek udzielania pomocy oraz ochrony wszystkim osobom znajdującym się w potrzebie, pochodzącym z innych państw, zmuszonym do migracji w związku z zagrożeniem

¹⁰ S. Otfinowska, *Raport ONZ: w 2018 r. sześć ofiar dziennie na Morzu Śródziemnym*, <https://www.euractiv.pl/section/migracje/news/raport-onz-w-2018-r-szesc-ofiar-dziennie-na-morzu-srodziemnym/> [dostęp: 23.04.2020].

¹¹ <https://amnesty.org.pl/reforma-systemu-azylowego-ue-szansa-na-realne-zmiany-dla-uchodzcow/> [dostęp: 23.04.2020].

własnego życia, zdrowia, a często również i prześladowaniami¹². Kryzys migracyjny, z którym *de facto* w dalszym ciągu mamy do czynienia, stał się wyzwaniem dla solidarności i jedności UE oraz jej funkcjonowania jako organizacji. Największy dotychczasowy napływ migrantów, z którym państwa europejskie spotkały się w 2015 r. uzmysłowił, że konieczne jest natychmiastowe wypracowanie norm prawnych i reguł ich wykonalności, mających za zadanie zażegnanie sytuacji kryzysowej oraz jej skutków. Niezwykle ważnym zatem stało się opracowanie długoterminowej strategii, w oparciu o którą państwa europejskie będą mogły zapobiegać podobnym sytuacjom w przyszłości. Mając na względzie powyższe, Komisja Europejska w 2015 r. stworzyła Europejski Program w Zakresie Migracji¹³, jako plan działań mający na celu zażegnanie kryzysu migracyjnego. Przedstawiony powyżej dokument określa działania, które należy wykonać w trybie natychmiastowym, jak i te, które określone zostały strategią długoterminową¹⁴.

Do działań mających rygor natychmiastowej wykonalności zaliczono:

- intensyfikację działań ratowniczych i poszukiwawczych, w tym zwiększenie zdolności, zasięgu geograficznego, a także budżetu na operacje „Tryton”¹⁵ i „Posejdon”¹⁶ agencji Frontex¹⁷;
- systematyczne identyfikowanie, przechwytywanie i niszczenie statków używanych przez przemytników – działania realizowane w ramach wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony (WPBiO) oraz współpracy Europolu i Frontexu w zakresie zwalczania handlu ludźmi;
- uruchomienie systemu reagowania w sytuacji nadzwyczajnej zgodnie z art. 78 ust. 3 TFUE¹⁸, tzn. relokacja na terytorium państw członkowskich UE migrantów najbardziej potrzebujących pomocy międzynarodowej w sytuacji masowego napływu;

¹² <https://op.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/en/> [dostęp: 26.04.2020].

¹³ *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Europejski Program w Zakresie Migracji*, źródło: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0240&from=EN> [dostęp: 26.04.2020].

¹⁴ W. Janik, E. Jaremczuk, *Artykuł wprowadzający. Niekontrolowana migracja jako zagrożenie dla Europy – polski strach przed uchodźcami*, [w:] *Migracje i kryzys uchodźczy w Europie*, E. Jaremczuk (red.), Poznań 2017, s. 44.

¹⁵ Operacja „Tryton” zakończyła się w lutym 2018 r. i zastąpiona została operacją „Temida”. Ma ona na celu nadzorowanie granic w centralnym rejonie Morza Śródziemnego, aby zapobiegać przedostawaniu się do UE bojowników terrorystycznych, źródło: <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/migratory-pressures/sea-criminal-networks/> [dostęp: 26.04.2020].

¹⁶ Działa od 2016 r. we wschodnim rejonie Morza Śródziemnego, koncentrując się na nadzorze morskiej granicy Grecji z Turcją, źródło: <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/migratory-pressures/sea-criminal-networks/> [dostęp: 26.04.2020].

¹⁷ Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej utworzona w 2004 r. celem pomocy państwom członkowskim UE i państwom stowarzyszonym w ramach Schengen do ochrony granic zewnętrznych unijnej przestrzeni swobodnego przepływu osób, źródło: <https://frontex.europa.eu/pl/> [dostęp: 26.04.2020].

¹⁸ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – tekst skonsolidowany, uwzględniający zmiany wprowadzone Traktatem z Lizbony (Dz.U. 2004.90.864/2).

- uruchomienie programu przesiedleń uchodźców obejmującego 20 tys. miejsc, co stworzy możliwości legalnego i bezpiecznego przybycia na terytorium Unii Europejskiej;
- intensyfikację współpracy z państwami trzecimi w celu opanowania migracji w państwach pochodzenia i tranzytu w ramach regionalnych programów rozwoju i ochrony. Utworzenie w Nigerii centrum pilotażowego, które ma zapewnić ochronę, dostarczyć informacje oraz zapewnić możliwość przesiedlania najbardziej potrzebującym;
- utworzenie hot spotów w celu szybkiej identyfikacji, rejestracji i pobierania odcisków linii papilarnych od migrantów¹⁹.

Natomiast strategia długoterminowa oparta została na poniższych czterech filarach:

- 1) Stworzenie uwarunkowań ograniczających nielegalną migrację, w tym zwiększenie budżetu na pomoc rozwojową i humanitarną państw pochodzenia migrantów, intensyfikację współpracy z państwami trzecimi w zakresie wykrywania przestępstw, ścigania ich sprawców oraz konfiskaty aktywów, intensyfikację kontroli pracodawców, wobec których istnieje podejrzenie nielegalnego zatrudniania migrantów, obowiązek stosowania dyrektywy w sprawie powrotów²⁰.
- 2) Poprawę jakości zarządzania granicami zewnętrznymi, w tym wzmocnienie agencji Frontex, wprowadzenie systemu „inteligentnych granic”, którego celem jest ułatwienie legalnego przekraczania granic oraz rejestracja wszystkich przypadków nielegalnych wtargnięć obywateli państw trzecich, poprawa bezpieczeństwa na granicach, wzmocnienie działań krajów Afryki Północnej do podejmowania interwencji względem migrantów.
- 3) Ujednoczenie polityki azylowej, w tym wdrożenie wspólnego systemu monitorowania oraz oceny wprowadzania i przestrzegania przepisów azylowych.
- 4) Wdrożenie nowej polityki dotyczącej legalnej migracji²¹.

Wdrożony Europejski Program w Zakresie Migracji stopniowo uzyskuje pozytywne efekty. Jak wynika z dostępnych danych, w 2017 r. aż o 63% spadła nielegalna migracja odbywająca się na głównych szlakach²².

Państwa należące do Unii Europejskiej ze zgromadzonych środków finansowych przeznaczyły kwotę 3 mld euro w ramach Instrumentu Pomocy dla Uchodźców w Turcji w latach 2016–2017²³. Przeznaczone pieniądze wydatkowano na różnego

¹⁹ *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, ibidem*, s. 2–21 [dostęp: 26.04.2020].

²⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz.U. L 348 z 24.12.2008).

²¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r., *op.cit.*

²² https://ec.europa.eu/poland/news/171115_migration_pl [dostęp: 26.04.2020].

²³ *Instrument Pomocy dla Uchodźców w Turcji – przydatne wsparcie, lecz konieczne są dalsze usprawnienia, aby zapewnić lepsze wykorzystanie środków*, „Sprawozdanie specjalne nr 27/2018”, źródło: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/refugees-turkey-27-2018/pl/> [dostęp: 26.04.2020].

rodzaju projekty dotyczące pomocy humanitarnej, edukacji syryjskiej młodzieży, budowy systemu zaopatrującego w wodę pitną, oczyszczalni ścieków, infrastruktury sanitarnej i szpitali²⁴.

Kryzys migracyjny niewątpliwie uwydatnił, jak ważną kwestią jest zwiększenie zainteresowania ze strony państw UE procesami migracyjnymi, a przy tym wypracowanie kompleksowego podejścia do zarządzania migracją. Aby jednak tak się stało, niezbędne jest prowadzenie ścisłej kooperacji i współpracy podczas tworzenia instrumentów prawnych umożliwiających wypracowanie konkretnych rozwiązań i poprawy sytuacji wewnętrznej państw członkowskich UE, będącej pochodną sytuacji kryzysowej związanej z napływem migrantów. Bardzo ważne jest także wypracowywanie strategii długoterminowych, pozwalających w przyszłości zapobiegać podobnym kryzysom.

Migranci – pozytywy i negatywy

Migranci przebywający na terenie Polski mają prawo podejmować pracę, przy czym jest to obwarowane pewnymi wymogami. Aktualnie regulacje prawne przewidują, iż na terytorium RP cudzoziemcowi udzielana jest ochrona poprzez: nadanie statusu uchodźcy, udzielenie ochrony uzupełniającej, udzielenie azylu, udzielenie ochrony czasowej. Każda spośród wskazanych form udzielania pomocy przeznaczona jest dla innych sytuacji wiążących się z zagrożeniem życia.

Cudzoziemcy zaliczani do kategorii uchodźców mogą korzystać także ze specjalnie przeznaczonych dla nich ośrodków. W minionym roku liczba obcokrajowców, którzy ubiegali się o przyznanie statusu uchodźcy, oscylowała w granicach 4100 osób.

Do przyznania ochrony międzynarodowej (i tym samym nadania statusu uchodźcy lub objęcia ochroną uzupełniającą) kwalifikowały się tylko 272 osoby, z czego najwięcej było Rosjan i Turków, natomiast kolejnych 213 osób otrzymało tzw. ochronę krajową w postaci zgody na pobyt tolerowany lub ze względów humanitarnych²⁵. Migranci po przybyciu do Polski mogą również korzystać z pomocy oferowanej przez liczne organizacje pozarządowe.

Konsekwencje związane z migracją charakteryzują się złożonością i zmiennością w czasie. Występowanie negatywnych ocen dotyczących skutków przedmiotowego procesu wielokrotnieją się, przede wszystkim w sytuacji, w której dochodzi do kryzysów gospodarczych, wojen, konfliktów zbrojnych czy aktów terroru, kiedy uczestnikami są cudzoziemcy²⁶. Zazwyczaj to właśnie wówczas państwa dążą do wprowadzenia w życie zdecydowanie bardziej restrykcyjnych rozwiązań odnoszących się do

²⁴ Communication from the commission to the european parliament, the european council and the council Progress report on the Implementation of the European Agenda on Migration, COM (2019) 481 final, Brussels 2019, s. 1–2, źródło: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20191016_com-2019-481-report_en.pdf [dostęp: 26.04.2020].

²⁵ <https://udsc.gov.pl/ochrona-miedzynarodowa-w-2019-r/> [dostęp: 10.02.2020].

²⁶ M. Lesińska, *Migracje*, s. 361, materiał dostępny internetowo: https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/59052/17_Magdalena_Lesinska.pdf [dostęp: 17.02.2020].

napływu i pobytu cudzoziemców w danym kraju. Próbując opracować podstawową listę związaną z zagrożeniami wynikającymi z migracji, na pierwszym miejscu należałoby wskazać przestępczość, nielegalną migrację, a także zagrożenia o charakterze terrorystycznym.

Odnosząc się do zagadnienia związanego z przestępczością, można wyselekcjonować dwa oddzielne segmenty, z czego jeden to będzie środowisko migrantów, natomiast drugim zbiorem będą przestępstwa popełniane w związku z procesami migracyjnymi przez obywateli państw przyjmujących – np. Polaków. W odniesieniu do pierwszego ze wskazanych zbiorów – środowiska migrantów – wskazać należy, że z jednej strony dopuszczają się oni drobnych przestępstw i wykroczeń, natomiast z drugiej potrafią również funkcjonować w ramach zorganizowanych grup przestępczych, dla których powiązania etniczne oraz towarzysząca im hermetyczność, a także odporność na penetrację służb policyjnych stanowią niezwykle istotny czynnik prorozwojowy. W sferze zainteresowań zorganizowanych grup przestępczych prowadzących swoją działalność na obrzeżach procesów migracyjnych od wielu już lat pozostaje przemysł narkotyków oraz obrót produktami z fałszywymi znakami towarowymi. Bardzo wysoką pozycję wśród kategorii przestępstw zajmuje także handel ludźmi. Przestępcy w głównej mierze skupiają się na kobietach, które wykorzystywane są jako pracownice „przemysłu erotycznego” oraz dzieciach w ramach nielegalnych adopcji, jak też usługach seksualnych. W orbicie zainteresowań grup przestępczych znajduje się także handel organami. Szczególny rodzaj przestępczości, który bardzo mocno jest związany z migracją, to terroryzm. Funkcjonowanie dość sporych skupisk migrantów w państwach będących polami aktywności grup terrorystycznych to doskonały sposób na pozyskiwanie nowych członków i sympatyków, a przy tym w miarę łatwe funkcjonowanie całego zaplecza logistycznego.

Bardzo dużym zagrożeniem, stanowiąc przy tym źródło szeregu wyzwań, jest nielegalna migracja. Wiąże się ona z ogromnym naporem migrujących mas z rejonów, które zostały objęte albo konfliktami, albo biedą, urastając obecnie do niespotykanej wcześniej skali. Jest to poniekąd nie tylko determinacja ludzi poszukujących lepszych warunków do dalszego życia, ale także działalność zorganizowanych grup przestępczych, zarabiających ogromne pieniądze na organizacji nielegalnych przerzutów migrantów. Osoby, które zmuszone są do migracji, przede wszystkim tej o charakterze nielegalnym, generują szereg zagrożeń, zarówno dla nich samych, jak i społeczeństw państw, do których docierają. Wśród państw obieranych jako cel migracji znajduje się także Polska. Nielegalni migranci, po przybyciu do danego państwa, zmuszeni są do ukrywania się przed służbami emigracyjnymi, a z drugiej strony osoby wiedzące, że są to nielegalni migranci, wykorzystują tę sytuację poprzez wyzysk czy to na płaszczyźnie pracowniczej, czy też w zakresie wynajmu mieszkań. Przede wszystkim, co stwierdza B. Terminiński: „migracje nielegalne (nieuregulowane, nieautoryzowane, nieudokumentowane) generują znacząco wyższy poziom zagrożeń dla sfery praw człowieka aniżeli mobilność o charakterze udokumentowanym. Nieuregulowany status prawny i brak możliwości legalnego zatrudnienia powoduje, że migranci okazują się zdecydowanie bardziej podatni na różne formy socjoekonomicznej

dyskryminacji”²⁷. W konsekwencji nielegalni migranci stają przed problemem braku poczucia stabilności, a także wielokrotnie doświadczają szeregu zagrożeń w czasie nieautoryzowanych transferów z kraju pochodzenia do kraju docelowego. To właśnie „nielegalni imigranci korzystający z usług grup przemytniczych nierzadko są narażeni na śmierć podczas próby przekroczenia granicy, przemoc fizyczną i seksualną oraz uprowadzenia dla celów związanych z procederem handlu ludźmi (prostyucja, niewolnictwo, usuwanie organów itd.)”. Nielegalny napływ osób z innych krajów sprzyja także rozwojowi wszelkiego rodzaju przestępczości, mającej związek np. z podrabianiem dokumentów czy zawieraniem fikcyjnych małżeństw w celu zalegalizowania pobytu. Generuje także dla państw przyjmujących migrantów spore wydatki budżetowe w postaci utrzymania ośrodków dla nielegalnych migrantów, pomoc socjalną (zdrowotną, edukacyjną itd.), a także wydatki związane ze zwalczaniem nielegalnej migracji.

Odnosząc się jeszcze do wspomnianych wyżej prób legalizowania pobytu za pomocą tzw. papierowych małżeństw, to są to metody znane w krajach Europy Zachodniej od wielu już lat, natomiast w Polsce uwidoczniły się one dopiero po wejściu do strefy Schengen. Polegają na tym, że cudzoziemcy, za ustaloną opłatą, zawierają małżeństwa z obywatelkami polskimi w celu uzyskania uprawnień pobytowych członka rodziny obywatela UE. Niepokojącym jednak faktem jest to, że w tego rodzaju działalność angażowani są także pracownicy polskich urzędów stanu cywilnego lub lekarze poświadczający nieprawdę, np. ciążę Polki. Innym rodzajem zalegalizowania pobytu cudzoziemca w Polsce jest uznanie przez obcokrajowca ojcostwo dziecka obywatelki polskiej, co stanowi skuteczną ochronę przed wydaleniem go z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej²⁸.

Migracje ludności to procesy związane z dążeniem do poprawy bytu materialnego poprzez uzyskanie dobrej pracy. Przeważająca część osób decydujących się na migrację posiada silną motywację, aby po przybyciu do państwa będącego celem migracji podjąć jak najszybciej pracę. Wielokrotnie jest jednak tak, że migranci w zderzeniu z rzeczywistością spotykają się z trudnościami w tym zakresie. Chodzi tu m.in. o dyskryminację ze strony pracodawców – przede wszystkim w odniesieniu do skali zarobków i zasady równego traktowania w zakresie płacowym. Dostrzegalne jest także w Polsce zjawisko związane z zatrudnianiem cudzoziemców wbrew prawu, czyli tzw. praca na czarno. Taki stan rzeczy wynika z wielu czynników, pomiędzy którymi znajdują się: brak chętnych osób do wykonywania pracy wśród obywateli danego państwa, społeczna akceptacja dla wykonywania „pracy na czarno”, dość wysokie koszty związane z pracą legalną, brak znajomości przepisów prawa pracy lub też nieuregulowany status pozwalający na pobyt cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Wspomniana wyżej praca, która odbywa się sposobem nie rejestrowany, to zazwyczaj czynności wykonywane w ramach kategorii prac brudnych, niebezpiecznych, a często nawet trudnych, niewymagających zbyt wysokich

²⁷ B. Termiński, *Migracje ekonomiczne w prawie współpracy międzynarodowej. Wybrane aspekty instytucjonalno-prawne*, Warszawa 2016, s. 86–87.

²⁸ P. Lubiewski, *Nielegalna migracja. Przeciwdziałanie. Aspekty instytucjonalne i prawne. Część 2*, Szczytno 2018, s. 108.

kwalifikacji. Zazwyczaj są tu prace charakteryzujące się niskim społecznym prestiżem oraz niewielkimi zarobkami. Zauważyć tu również należy, że praca wykonywana „na czarno” może powodować spadek płac realnych poprzez związaną z tym gotowość świadczenia pracy za minimalne wynagrodzenie.

Kolejnym obszarem wyzwań, przed którym staną cudzoziemcy przybywający do obcego państwa, jest kwestia związana z asymilacją i integracją kulturową. Znaczna część spośród problemów wynikających z próby wspólnego życia na jednej płaszczyźnie z autochtonami spowodowana jest normami i zasadami kulturowymi wyznaczanymi przez migrantów. Wielokrotnie bowiem nie są oni w stanie dokonać różniczenia pomiędzy normami obowiązującymi na danym terenie w obcym państwie a tym, co sami wyznają. Co więcej, są one częstokroć sprzeczne z naczelnymi zasadami i wartościami obowiązującymi na danym obszarze obcego państwa. Dotyczy to chociażby spraw związanych z postrzeganiem kobiet, czyli kwestii dotyczących zawierania małżeństw (małżeństwa poligamiczne, wymuszone przez rodzinę, małżeństwa z młodocianymi, formy rozwodu), podziałem zgodnie z płcią w edukacji, narzucaniem sposobu zbierania się, praktyką obrzezania narządów płciowych itd. Te wspomniane wyżej czynniki o charakterze kulturowym oddziałują także na sytuację ekonomiczną kobiet. Patriarchalny charakter części społeczeństw regionów pochodzenia migrantów oraz związane z tym utrudnianie dostępu do pracy zarobkowej wielokrotnie powodują obniżenie już i tak niewysokiego statusu ekonomicznego i społecznego kobiet imigrantek. Niezwykle ważny problem wywodzący się z uwarunkowań kulturowych w odniesieniu do licznych społeczności imigranckich stanowi legitymizowana na gruncie kulturowym przemoc domowa, która skierowana jest w głównej mierze na kobiety. Szczególnie tragicznym zjawiskiem są tzw. zabójstwa honorowe, które dokonuje się na kobietach próbujących przeciwstawić się archaicznym praktykom obyczajowym. Inną płaszczyzną, na której pojawiają się wyzwania związane z kulturowością, jest to chociażby model korzystania z systemu ochrony zdrowia, kwestie religijne (obchodzenie świąt, formy pochówku, używanie i ekspozowanie symboli przynależności wyznaniowej, rytualny ubój itp.). Największa ilość, jak również zakres wyzwań, które są uwarunkowane kulturowo, odnoszą się przede wszystkim do migrantów pochodzących z Afryki oraz Bliskiego Wschodu. Jest to między innymi efekt specyficznych cech tej grupy. Z jednej bowiem strony stają oni przed wyzwaniami powstającymi w relacjach ze społecznościami krajów przyjmujących, natomiast z drugiej, stają w obliczu wewnętrznych zróżnicowań. Owe różnice odnoszą się do takich kwestii, jak: pochodzenie etniczne, język, wykształcenie czy ustanowienie na gruncie niejednorodnych kultur i religii systemu wartości²⁹.

Omawiając zagadnienia związane z wyzwaniami, przed którymi stają migranci, wskazać także należy kwestię dotyczącą nauki języka obowiązującego w państwie, do którego przybywają cudzoziemcy. Nauka języka obcego w państwie, w którym osiedla się cudzoziemiec, nastręcza szeregu trudności, a już szczególnie problemy w tym zakresie przeżywają cudzoziemcy wywodzący się ze środowisk o niskim

²⁹ W. Fehler, K. Cebul, R. Podgórska, *Migracje jako wyzwanie dla Unii Europejskiej i wybranych państw członkowskich*, Warszawa 2017, s. 62–63.

statusie społecznym. Dość często dochodzi do sytuacji, w których edukacja na płaszczyźnie nauki języka w przypadku osób z niskiego statusu społecznego ogranicza się wyłącznie do przyswojenia sobie podstawowych zwrotów i pojęć, co w dalszej kolejności powoduje izolacjonizm w społeczności, do której przybyli i w której się osiedlili. Połączenie zasobu problemów związanych z nauką języka obcego i rodzące się na tym tle konflikty kulturowe powodują, że negatywny obraz migranta jest jeszcze większy, a to z kolei prowadzi do traktowania obcokrajowców jako osób, które można dość łatwo wyzyskać lub nawet poniżyć.

Podsumowanie

Polityka migracyjna stanowi jedno z wielu uwarunkowań politycznych powiązanych ze sobą różnymi zależnościami, które przesądzają o sposobie funkcjonowania i o poziomie sprawności zarówno naszego kraju, jak i całej Unii Europejskiej, a zatem i o jej bezpieczeństwie. Problematyka dotycząca migracji jeszcze przed 2011 r., a już na pewno przed 2014 r., nie była aż tak widoczna, chociaż co pewien czas próbowano pokazać, przed jakimi problemami może stanąć społeczeństwo państw zachodnich. Na pojawienie się problemów związanych z migracją nałożyły się następstwa migracji wewnętrznej, powstałej w konsekwencji kolejnych rozszerzeń oraz kwestie wynikające ze zmian w środowiskach międzynarodowych. To właśnie tego rodzaju czynniki ukształtowały nowe tendencje w skali, kierunkach, przebiegu i następstwach procesów migracyjnych (podkreślić tu należy m.in. rozwój przestępczości oraz terroryzmu). Państwa europejskie, dążąc do znalezienia rozwiązań w zakresie wyzwań migracyjnych, chcąc być znaczącym globalnym graczem, muszą za każdym razem mierzyć się z zagrożeniami zewnętrznymi, których przezwyciężenie uwarunkowane było i jest wewnętrzną sprawnością systemu. Ta zaś jest wypadkową wielopoziomowych (a dodatkowo także o zróżnicowanej sile oddziaływania) zależności między elementami współtworzącymi przestrzeń integracji o charakterze ponadpaństwowym, a także pozasystemowym³⁰.

Skonstruowany przez państwo pobytu obszar pomocowy, zmierzający do niwelowania niekorzystnych różnic kulturowych, społecznych, w tym również i edukacyjnych, nie jest dostępny dla rzeszy migrantów przebywających nielegalnie na terytorium danego państwa (w tym także Polski). Powoduje to szereg niebezpiecznych konsekwencji. Pośród nich znajduje się brak możliwości oddziaływania na środowisko odmienne kulturowo, o różnej świadomości prawnej, jak i społecznej – środowisko, dla którego kraj, w którym obecnie przebywają migranci, jest wielokrotnie obcy, niezrozumiały i niejednokrotnie odczuwany jako nieprzychylny, a nawet wrogi³¹.

Nie wolno także zapominać, że bezpieczeństwo państwa (w tym także bezpieczeństwo wewnętrzne) stanowi wartość o charakterze zmiennym, zależnym od dynamiki tak ilościowej, jak i jakościowej oddziałujących na nią zagrożeń. Odczuwalne

³⁰ *Ibidem*, s. 173–174.

³¹ *Ibidem*, s. 107.

aktualnie w szerokim zakresie zjawisko globalizacji bezpośrednio wpływa na przemieszczanie się wraz z imigrantami zagrożeń, które w wielu miejscach mogą okazać się nowymi, nieznanymi, nie w pełni rozpoznanymi. Badanie tych właśnie obszarów wydaje się zatem być bardzo istotnym nie tylko przez wzgląd na aspekty poznawcze, lecz także i utylitarne, pozwalające dostosować obecnie funkcjonujące rozwiązania do aktualnych, dynamicznie zmiennych uwarunkowań w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego RP.

Bibliografia

- Cabańska J., *Uwarunkowania migracji ludności na jednolitym rynku europejskim na przykładzie nowych państw członkowskich Unii Europejskiej*, rozprawa doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2015.
- Fehler W., Cebul K., Podgórzńska R., *Migracje jako wyzwanie dla Unii Europejskiej i wybranych państw członkowskich*, Warszawa 2017.
- Górny A., Kaczmarczyk P., *Uwarunkowania i mechanizmy migracji zarobkowych w świetle wybranych koncepcji teoretycznych*, Instytut Studiów Społecznych, Uniwersytet Warszawski, „Studia Migracyjne”, nr 49, Warszawa 2003.
- Lubiewski P., *Nielegalna migracja. Przeciwdziałanie. Aspekty instytucjonalne i prawne*. Część 2, Szczytno 2018.
- Migracje i kryzys uchodźczy w Europie*, E. Jaremczuk (red.), Poznań 2017.
- Termiński B., *Migracje ekonomiczne w prawie współpracy międzynarodowej. Wybrane aspekty instytucjonalno-prawne*, Warszawa 2016.
- The dictionary of human geography*, D. Gregory (red.), Wiley–Blackwel, 2012.
- Rozporządzenie (WE) nr 862/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. w sprawie statystyk Wspólnoty z zakresu migracji i ochrony międzynarodowej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 311/76 w sprawie zestawienia statystyk dotyczących pracowników cudzoziemców.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz.U. L 348 z 24.12.2008).
- <https://amnesty.org.pl/reforma-systemu-azylowego-ue-szansa-na-realne-zmiany-dla-uchodzcow/>.
- https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20191016_com-2019-481-report_en.pdf.
- https://ec.europa.eu/poland/news/171115_migration_pl.
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0240&from=EN>.
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0240&from=EN>.
- <https://frontex.europa.eu/pl/>.
- <https://op.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/en/>.
- <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/refugees-turkey-27-2018/pl/>.
- <https://udsc.gov.pl/ochrona-miedzynarodowa-w-2019-r/>.
- <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/migratory-pressures/sea-criminal-networks/>.

<https://www.euractiv.pl/section/migracje/news/raport-onz-w-2018-r-szesc-ofiar-dziennie-na-morzu-srodiennym/>.

https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/62929/18_Agnieszka_Florczak.pdf.

Summary

In most cases, migrants are not welcomed with open arms by the inhabitants of the countries where they arrive. By default, immigrants are viewed as “the source of the problem.” It is obvious that most countries are more likely to accept highly qualified migrants than those who are poorly educated. The poor migrant “from the far south” is seen as a threat to welfare and public order. Currently, populist groups operating in Europe are gaining strength thanks to anti-immigration programmes and slogans. Poland, as a country that is a member of the European Union and is also responsible for a part of the external border of the EU, is of great importance in the migration process, accepting immigrants from Africa or the Middle East on its territory. As a country bordering on Russian-speaking countries, it is also “exposed” to the influx of immigrants from the east, for example from Ukraine or Belarus. This text is aimed at determining the level of the sense of danger among the inhabitants of Poland, in the context of the influx of people of other nationalities both on the territory of Poland and other European countries. The following question was adopted as a research problem to be solved in this text: What is the real degree of migration risk and are there any noticeable differences in the perception of the phenomenon by Poland and the European Union (if so, what)? In order to solve the problem, methods such as: critical analysis of the literature on the subject, analysis of statistical data, comparison, synthesis, abstraction, induction, deduction and inference were used. The conducted research has shown that the threat from immigrants from the eastern border is not great and does not diverge (from the point of view of the threat of crime and offences) from the level presented by Polish citizens. Attention is also paid to the great potential of migrants and the undoubted benefits resulting from their stay and work in the territory of the Republic of Poland.